

Odnos pedagoških mjera u školi i promjena u rizičnom ponašanju učenika

Smažil, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:050315>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Preddiplomski studij mađarskog jezika i književnosti i pedagogije

Iva Smažil

**Odnos pedagoških mjera u školi i promjena u rizičnom ponašanju
učenika**

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Goran Livazović

Osijek, 2020.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Preddiplomski studij mađarskog jezika i književnosti i pedagogije

Iva Smažil

**Odnos pedagoških mjera u školi i promjena u rizičnom ponašanju
učenika**

Završni rad

Društvene znanosti, Pedagogija, Socijalna pedagogija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Goran Livazović

Osijek, 2020.

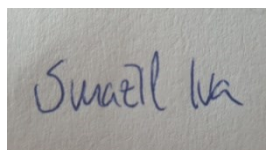
Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 16. lipnja, 2020.

A rectangular area containing a handwritten signature in blue ink that reads "Smael Iva".

, 0122226356

ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

Cilj je ovog završnog rada staviti u odnos pedagoške mjere u školi i promjene u rizičnim ponašanjima mladih. Također, provjeriti na temelju dosadašnjih istraživanja učinkovitost pedagoških mjera na učenikovu promjenu ponašanja te utvrditi najučestalija rizična ponašanja, najčešće rizične čimbenike te stilove ponašanja tih učenika. Pedagoške se mjere izriču zbog neprihvatljivog ponašanja, odnosno rizičnog ponašanja učenika. Brojni autori su naveli najčešća rizična ponašanja djece i mladih, to su konzumacija alkohola i/ili droga, rano upuštanje u spolne odnose, napuštanje i/ili problemi u školi, delinkvencija. Neki novi oblici rizičnih ponašanja su politoksikomanija, 'binge drinking', 'hook up' kultura, noćne utrke ili izbivanja, loše navike spavanja ili prehrane. Prema podacima Školskog e-Rudnika (vol. 2) u Republici Hrvatskoj u školskoj godini 2018./2019. najučestalije izrečene pedagoške mjere su opomena (24157) i ukor (9507). Postoji i razlika po spolu, pri čemu je u osnovnoj i srednjoj školi izrečeno znatno više pedagoških mjera učenicima muškog spola nego učenicama. Pedagozima je glavni zadatak prevencija neprihvatljivih, odnosno rizičnih ponašanja učenika, a kako bi oni svoj posao dobro odrađivali potrebno je dublje istražiti razloge rizičnih ponašanja mladih. Ova tema ima veliku važnost za pedagošku znanost i praksu jer treba pronaći učinkovite načine reagiranja na učenikovo neodgovorno ponašanje kako se ono ne bi ponavljalo odnosno kako bi se učenika usmjerilo na prihvatljive oblike ponašanja.

Ključne riječi: pedagoške mjere, rizična ponašanja, školska disciplina, škola

SADRŽAJ

I. UVOD	1
II. TEORIJSKA ANALIZA	2
2.1 Povijesni pregled i pojmovno određenje pedagoških mjera.....	2
2.2 Rizična ponašanja u školi	6
III. REZULTATI ISTRAŽIVANJA O UTJECAJU PEDAGOŠKIH MJERA.....	10
3.1 Inozemna istraživačka praksa o pedagoškim mjerama.....	10
3.2. Rezultati istraživanja o pedagoškim mjerama u hrvatskoj odgojno-obrazovnoj praksi 11	
IV. RASPRAVA.....	17
V. ZAKLJUČAK	19
VI. LITERATURA.....	20

I. UVOD

Pedagoške mjere u školi način su kazne za učenike koji se ponašaju neprihvatljivo te im je cilj da usmjeravaju učenike na promjenu svoga ponašanja u prihvatljive oblike ponašanja. Problemi u školi, rizična spolna ponašanja, konzumacija alkohola i droga čine životni stil djece i mladih 'rizičnim'. Prema Ricijaš, Krajcer i Bouillet (2010) rizično ponašanje kod djece i mladih povećava vjerojatnost razvoja poremećaja u ponašanju, negativno djeluje na psihosocijalni razvoj te dovodi do negativnih posljedica kako na osobe koje karakterizira rizično ponašanje tako i na njihovu okolinu.

Kroz temu ovog završnog rada stavit ćemo u odnos pedagoške mjere i rizična ponašanja mladih te ćemo se upoznati s kriterijima izricanja pedagoških mjera, vrstama pedagoških mjera, oblicima neprihvatljivog ponašanja u školi, oblicima rizičnog ponašanja djece i mladih te na temelju istraživanja pokušati dobiti uvid u samu učinkovitost pedagoških mjera. Rad je podijeljen na 3 dijela; teorijsku analizu, uvid u rezultate istraživanja na temu utjecaja pedagoških mjera te stavljanje u odnos pedagoških mjera i rizičnih ponašanja mladih.

Važnost ove teme kako globalno tako i za pedagogijsku znanost i praksu je u tome što živimo u svijetu u kojem učenici u školi ponekad ne poštuju pravila ili se ponašaju neodgovorno te je potrebno pronaći način kako postupati u situaciji kada učenici krše pravila škole ili manifestiraju neprihvatljiv oblik ponašanja. Te bi pedagoške mjere trebale biti takve da se učenici ne osjećaju napadnutima, odnosno da ne bi na njih imali lošu reakciju, već da djeluje na njih pozitivno i motivirajuće kako ne bi došlo do ponavljanja neprihvatljivog ponašanja. Potrebno je pronaći način da se usmjeri učenika na prihvatljive oblike ponašanja i da se prevenira rizično ponašanje.

II. TEORIJSKA ANALIZA

2.1 Povijesni pregled i pojmovno određenje pedagoških mjera

Škola je podložna neprestanim promjenama, no pri promjenama i inovacijama škole treba poštivati i njezinu kompleksnost (društveno-povijesno nasljeđe, kulturno-civilizacijsko nasljeđe, pedagojsko-didaktičko nasljeđe). Te promjene su izazovi školi te mijenjaju ulogu učenika iz konzumenta u partnera ostvarivanja odgoja i obrazovanja. Učenika, također, uči suradnji, toleranciji, samorazvoju, odnosno samoaktualizaciji. Učenici su različiti te traže različiti identitet škole u kojoj će oni boraviti i razvijati se, a tome kontrira tradicionalni identitet škole te ukalupljeni školski sustav (Pivac, 2009).

Prema Pravilniku o kriterijima za izricanje pedagoških mjera (2015) propisani su kriteriji izricanja pedagoških mjera za osnovnu i srednju školu. Razrednikova obaveza je upoznati učenike o odredbama ovog pravilnika te on to čini na satu razrednika. Također, isti čita i roditeljima na roditeljskom sastanku. Izricanjem pedagoških mjera želi se pozitivno utjecati na ponašanje učenika, odnosno da učenici odustanu od neprihvatljivih oblika ponašanja te da preuzmu prihvatljive oblike ponašanja. Oblici neprihvatljivih ponašanja podijeljeni su na lakša, teža, teška i osobito teška. Učenici bi trebali naučiti preuzimati odgovornost za svoje postupke i ponašanje te se naučiti odgovorno odnositi prema svojim školskim obavezama kao i prema svome okruženju. Nakon izricanja pedagoške mjere očekuje se da se učenik započne ponašati primjereno i odgovorno prema sebi i prema drugima. Pedagoške mjere razlikuju se u osnovnoj i srednjoj školi.

U povijesti su se na više načina pokušavali riješiti nepoželjnog ponašanja mladih. Tako su prema Miljković (1995 prema Miljković i sur., 2014) imali crnu knjigu poznatu i pod nazivom sramotna knjiga. U nju su se upisivali manji prijestupi učenika poput trčanja po školi, nemarnost, nepažnja, šaputanje, markiranje i sl. Za veće prijestupe, poput kletve, opetovanog pušenja, uništavanja imovine i drugih, kazna je bila fizička, odnosno učenik prijestupnik bio bi kažnjen s 2 udarca šibom. Ti udarci šibom povećavali bi se s obzirom na težinu prijestupa. Tri udarca šibom dobio bi na primjer učenik koji je 2 mjeseca skitao, četiri udarca zabilježena su za učenike koji su plašili konje te za grupu učenika koji su razbili glavu jednoj učenici, „....., a četiri puta šibom dobili su učenici što na ulici poslje škole konje plaše, kao i sudionici incidenta od 21. listopada 1880. god., a koji su se toga dana poslije pouke nametavali kamenjem i razbili

glavu jednoj učenici u samostanu milosrdnih sestara.“ (Miljković, 1995 prema Miljković i sur., 2014, 333). Postojali su i prijestupi koji su kažnjeni nepoznatim brojem šiba poput psovanja Boga učitelju, bijeg iz školskog zatvora, vrijeđanja hrvatskog bana. Školski zatvor bio je veća kazna od udaraca šibom ili upisa u sramotnu knjigu. Unutra su učenici bili zatvoreni da satima pišu, da kleče i uče katekizam te su također mogli biti zatvoreni samotno u komoru; to je bila jedna vrsta samice u školskom zatvoru. Uz školski zatvor ima zapisa o Popravilištu koji je bio kombinirani razred za 'zapuštenu djecu'. Postoje zapisi o radu jednog Popravilišta koje je započelo s radom 1893. godine u Gornjogradskoj dječjačkoj pučkoj školi. Uz ove represivne mjere spominje se i zlatna knjiga te su u tu knjigu upisivani najbolji učenici. Prema Mušanović i Lukaš (2011) prve nagrade učenika bile su konkretnog tipa, odnosno materijalne. Tako su 3 najbolja učenika 1777. godine iz svake škole dobili za nagradu hlače. Postoje zapisi da su nagrađivali i svilenom vrpcom za pletenice ili šeširo. Još neki načini nagrađivanja učenika bili su počasna klupa (posebno izrađena i izdvojena od ostalih u razredu), pohvalnice, čitanke, kalendari, a neke škole su nagradu posebno izrađivale pa bi učenik bio nagrađen školskom kolajnom (medalja, ogrlica, đerdan) ili novčićem (novčić je bio izrađen od tuča, kositra, srebra i zlata).

Prema Pravilniku o kriterijima za izricanje pedagoških mjera (2015) pedagoške mjere u osnovnoj školi su:

1. Opomena
2. Ukor
3. Strogi ukor
4. Preseljenje u drugu školu

Pedagoške mjere u srednjoj školi su:

1. Opomena
2. Ukor
3. Opomena pred isključenje
4. Isključenje

Razlika u pedagoškim mjerama u osnovnoj i srednjoj školi uzrokovana je time što je osnovna škola obavezna u Republici Hrvatskoj te isključenje iz nje nije prihvatljivo rješenje dok srednja škola nije obavezna. Pedagoške mjere izriču se zbog povrede dužnosti, nasilničkog ponašanja te drugih neprihvatljivih ponašanja. Neprihvatljiva ponašanja ovisno o težini podijeljena su na:

1. Lakša neprihvatljiva ponašanja
2. Teža neprihvatljiva ponašanja
3. Teška neprihvatljiva ponašanja
4. Osobito teška neprihvatljiva ponašanja

Neka od lakših neprihvatljivih ponašanja su: ometanje odgojno-obrazovnog rada, onečišćenje školskog prostora i okoliša, oštećivanje imovine, pomaganje/poticanje ulaska neovlaštenih osoba u školski prostor, poticanje drugih učenika na neprihvatljiva ponašanja, uznemiravanje učenika ili radnika škole, prepisivanje.

Neka od težih neprihvatljivih ponašanja su: ometanje odgojno-obrazovnog rada na način da je onemogućeno njegovo daljnje izvođenje, omalovažavanje, vrijeđanje, širenje neistina, unošenje/konzumiranje psihoaktivnih sredstava, namjerno uništavanje imovine nanošenjem veće štete, nasilno ponašanje i nasilje, klađenje/kockanje u prostorima škole, krađa.

Neka od teških neprihvatljivih ponašanja su: poticanje nasilnog ponašanja, nasilno ponašanje i nasilje, krivotvorenje ispričnica i ispita, krađa, iznuda, prisila, unošenje oružja u prostor škole.

Neka od osobito teških neprihvatljivih ponašanja su: krivotvorenje službene dokumentacije škole, teška krađa, povreda ugleda, časti i dostojanstva druge osobe, ugrožavanje sigurnosti, nasilno ponašanje koje je rezultiralo teškim emocionalnim/fizičkim posljedicama.

Ovisno o težini neprihvatljivog ponašanja izriču se pedagoške mjere. To znači da se opomena izriče poslije drugog evidentiranog lakšeg neprihvatljivog ponašanja, ukor se izriče radi težeg neprihvatljivog ponašanja. Zatim, strogi ukor u osnovnoj školi te opomena pred isključenje u srednjoj školi izriče se učeniku koji je počinio neki oblik teškog neprihvatljivog ponašanja, a preseljenje učenika u drugu osnovnu školu ili isključenje učenika iz srednje škole izriče se radi osobito teškog neprihvatljivog oblika ponašanja. Ako učenik ponovi svoje ponašanje za koje mu je već izrečena pedagoška mjera, izriče mu se sljedeća teža mjera (npr. učenik A već je dobio opomenu za oštećivanje imovine u prostoru škole i on to ponovi, izriče mu se sljedeća teža mjera, u ovom slučaju ukor). Ako je učeniku izrečena pedagoška mjera opomene ili ukora, a on učini neprihvatljivo ponašanje iste ili manje težine, izriče mu se ponovno već izrečena pedagoška mjera. Tijekom jedne školske godine ista pedagoška mjera maksimalno se dva puta može izreći (npr. učenik B dobio je opomenu za oštećivanje imovine u prostoru škole, a sada je ometao odgojno-obrazovni rad, izriče mu se opomena ponovno).

Izostajanje iz škole može biti opravdano i neopravdano. Opravdano izostajanje je ono izostajanje za koje je roditelj unaprijed zatražio odobrenje. Odobrenje za 3 dana može dobiti od razrednika, odobrenje za 7 radnih dana može dobiti od ravnatelja, a ako je potrebno do 15 radnih dana potrebno je sazvati učiteljsko, odnosno nastavničko vijeće kako bi odobrili izostajanje. Također, izostanak s nastave može opravdati roditelj za maksimalno 3 dana, ali ti dani ne smiju biti uzastopni. Svi ostali izostanci opravdavaju se liječničkom ispričnicom ili ispričnicom nadležne institucije. U slučaju da za izostanak nije dostavljena ispričnica od liječnika ili nadležne institucije, izostanak je neopravdan. Za neopravdane izostanke se također izriče pedagoška mjera. Za izricanje pedagoške mjere gleda se postotak neopravdanih izostanaka s nastave od ukupnog broja sati u koje je učenik trebao biti uključen tijekom nastavne godine. Tako se za više od 0,5% neopravdanih izostanaka izriče opomena, za više od 1% neopravdanih izostanaka izriče se ukor, za 1,5% neopravdanih sati strogi ukor u osnovnoj školi, odnosno opomena pred isključenje u srednjoj školi te ako je učenik izostao više od 2% nastavnih sati izriče mu se preseljenje u drugu osnovnu školu, odnosno isključuje ga se iz srednje škole.

Odgajno-obrazovni radnici (učitelji, nastavnici, ravnatelj, pedagog, stručni suradnici) u osnovnoj i srednjoj školi prije izricanja pedagoške mjere imaju obavezu konzultirati se među sobom, po potrebi i s liječnikom, nekim drugim stručnjakom ili sa radnicima centra za socijalnu skrb kako bi prepoznali i uklonili uzroke koji otežavaju ili sprječavaju učenikov pravilan razvoj. Oni su također obavezni kontaktirati roditelje učenika te ih informirati o učenikovom neprihvatljivom ponašanju. Naravno, u slučaju neodaziva roditelja na pisani poziv na razgovor u školu, pedagoška mjera može se izreći i bez konzultiranja i informiranja roditelja. Izricanje pedagoških mjera ima svoj rok, pa se tako opomena i ukor moraju izreći u roku 15 dana od saznanja za neprihvatljivo ponašanje učenika. Rok za izricanje strogo ukora u osnovnoj školi, odnosno opomene pred isključenje u srednjoj školi je 30 dana od saznanja za neprihvatljivo ponašanje učenika, a u roku od 60 dana od saznanja za neprihvatljivo ponašanje učenika mora se izreći pedagoška mjera preseljenja u drugu osnovnu školu, odnosno isključenja iz srednje škole. Bilješke iz pedagoške dokumentacije temelj su za izricanje pedagoških mjera. Pedagoška mjera u svome obrazloženju mora sadržavati mjesto, vrijeme i način kojim je došlo do neprihvatljivog oblika ponašanja, eventualne posljedice koje su uslijedile ili mogle uslijediti, prijedloge za daljnje pružanje pomoći učeniku te podatke o preventivnim mjerama koje su prethodno poduzete.

2.2 Rizična ponašanja u školi

Termini 'djeca u riziku' i 'mladi u riziku' postaju sve popularniji u stručnoj literaturi pa tako autori Bašić i Ferić (2004) kažu da 'djeca i mladi u riziku' na svom putu nailaze na mnoštvo problema, a ti problemi su štetni za njihov pozitivan razvoj i uspjeh u socijalnoj prilagodbi. Neki od tih problema mogu biti perinatalni stres, zlostavljanje, neodgovarajuća roditeljska skrb, problemi u školi, maloljetničke trudnoće i slično. To su djeca ovisnika o alkoholu i drogama, žrtve su zlostavljanja, napuštaju školu, žive u neimaštini ili su to djeca samoubilačke naravi.

Prema Ricijaš, Krajcer i Bouillet (2010) rizično ponašanje kod djece i mladih povećava vjerojatnost razvoja poremećaja u ponašanju, negativno djeluje na psihosocijalni razvoj te dovodi do negativnih posljedica kako na osobe koje karakterizira rizično ponašanje tako i na njihovu okolinu.

Rizično ponašanje je ono kojemu je velika vjerojatnost da u budućnosti preraste u poremećaje u ponašanju ako ne dođe do pravovremene intervencije stručnih osoba, odnosno službi. To su oblici odstupanja od normalnog ponašanja djece i mladih koji ovisno o svojoj učestalosti i duljini trajanja završavaju štetno po osobu koja manifestira rizično ponašanje i/ili su društveno opasna (Bouillet, 2010).

To su ponašanja djece i mladih koja imaju negativan utjecaj na njih, druge osobe, društvene skupine ili zajednicu. Taj negativan utjecaj odnosi se na učenikovo obrazovno postignuće, socijalno ponašanje, funkcioniranje (Livazović, Vranješ, 2012).

Djeca i mladi su neprestano izloženi mnoštvu situacija koje mogu utjecati na njihov stil života i učiniti ga rizičnim. Pod tim se misli na konzumaciju alkohola i droga, rizična spolna ponašanja, probleme u školi. Rizičnim životnim stilom djeca i mladi dovode svoj pozitivan razvoj u rizik (Zloković, Vrcelj, 2010).

Miliša (2012) smatra da su oblici rizičnih ponašanja mladih u porastu te navodi neke od najučestalijih: pušenje, konzumacija alkohola i droga, nezdrava prehrana (prejedanje, izgladnjivanje), klađenje, vandalizam, tabletomanija, ovisnost o medijima. Također, navodi da je za mlade rizično dokoličarenje, što je autoru sinonim za besposlicu. No, dokolica na starogrčkom jeziku označava stvaralaštvo u slobodno vrijeme, odnosno u vrijeme izvan radnog vremena. Polić (2006; prema Livazović, 2018) definira dokolicu kao slobodno vrijeme i vrijeme koje se ne provodi na radnom mjestu, odnosno vrijeme predodređeno za stvaralaštvo,

igru i stvaranje. Dokolica je prema Martinić (1977; prema Livazović, 2018) dio slobodnog vremena kojemu je cilj odmor, zabava, stjecanje novih znanja i vještina, participacija u društvenom životu te stvaralački rad. Dokolica je, dakle, potpuna suprotnost besposlici¹, koja neproduktivna dimenzija slobodnog vremena.

Bašić i Kranželić-Tavra (2004 prema Jukić, 2015) tvrde kako djeca i mladi zbog pritiska od vlastitog neuspjeha počinju neopravdano izostajati iz škole te od školovanja općenito. Bašić (2000 prema Jukić, 2015) je podijelila obitelj na funkcionalnu i disfunkcionalnu. Funkcionalnu obitelj obilježava roditeljska ljubav, zajedništvo i razumijevanje te dobra komunikacija. S druge strane, u disfunkcionalnoj obitelji nema ljubavi, roditeljskog nadzora i razumijevanja. Čimbenik zaštite karakterizira funkcionalnu obitelj odnosno čimbenik rizika disfunkcionalnu obitelj.

Bašić i Ferić (2004) izdvojili su 5 najčešćih rizičnih ponašanja djece i mladih:

1. Konzumacija alkohola/droga
2. Rano upuštanje u spolne odnose
3. Napuštanje i/ili problemi u školi
4. Delinkvencija
5. Nasilje

Zloković i Vrcelj (2010) također ukazuju na proširenje spektra rizičnog ponašanja mladih pa tako autorice ističu neke nove oblike rizičnog ponašanja: politoksikomanija², 'binge drinking'³, 'hook up'⁴, noćne utrke, loše navike spavanja, noćna izbivanja, iskakanje i uskakanje u vozila u pokretu i drugi.

Zanimljivi su podaci s EUROSTAT-a (2014) gdje je postotak svakodnevnih pušača u Hrvatskoj, odnosno postotak adolescenata (u dobi od 15 do 18 godina) koji na dnevnoj bazi konzumiraju cigarete 14.2%, to je alarmantno jer je postotak adolescenata iste dobi u Europskoj uniji koji dnevno konzumiraju cigarete 9,4%. Također, prema podacima laboratorija za preventijska istraživanja na pitanje o konzumiranju alkohola 70,4% ispitanika tvrdi da je alkohol konzumiralo u proteklih mjesec dana, a njih 32,8% tvrdi konzumiralo alkohol u

¹ neosmišljeno slobodno vrijeme; dangubljenje

² Kombiniranje različitih psihoaktivnih tvari i alkohola

³ Konzumiranje prevelike količine alkohola u kratkom vremenskom razdoblju; brzo opijanje

⁴ Hook up kultura prihvaća i potiče povremene seksualne susrete, uključujući seksualni odnos koji traje samo jednu noć (*one night stand*) i druge srodne aktivnosti, bez nužnog uključivanja emocionalne bliskosti, veza ili predanog odnosa.

posljednjih 7 dana. Na pitanje rizičnog seksualnog ponašanja adolescenata 11,1% ispitanika izjavljuje da je spolni odnos imalo prije navršenih 14 godina, a oralni spolni odnos njih 19,2%. Što se tiče nasilja u partnerskim vezama, od njih 40,1% koji su u partnerskoj vezi iskustvo fizičkog nasilja imalo ih je 11,6% (Vuković, 2019).

Drayfoos je kategorizirao rizičnosti djece i mladih na (Bašić i Ferić, 2004):

1. Niska razina rizika – mladi koji ne pokazuju delinkventno ponašanje, ne konzumiraju alkohol i droge, minimalan rizik od negativnih posljedica
2. Srednja razina rizika – mladi koji konzumiraju 'lake droge', odgovorno su seksualno aktivni, izvan školskog sustava su jednu godinu (većinom mladi iz ove kategorije pokazuju jedno od navedenih ponašanja)
3. Visoka razina rizika – mladi sličnog ponašanja kao i mladi iz kategorije vrlo visoke razine rizika, razlika je u tome što mladi iz ove kategorije pokazuju u prosjeku 2 ili 3 navedena ponašanja
4. Vrlo visoka razina rizika – mladi koji su napustili školu, konzumiraju 'teške droge' i alkohol u velikim mjerama, neodgovorno su seksualno aktivni, boravili su u maloljetničkom zatvoru ili čine ozbiljna kaznena djela (većinom mladi iz ove kategorije pokazuju veliki broj poremećaja u ponašanju)

Uz ovu podjelu treba navesti i podjelu poremećaja ponašanja (Bouillet i Uzelac, 2007 prema Ricijaš i sur., 2010):

1. Eksternalizirani (aktivni) poremećaji u ponašanju kao što su agresija, destrukcija, prkos, bježanje, hiperaktivnost
2. Internalizirani (pasivni) poremećaji u ponašanju kao što su depresija, anksioznost, lijenost, potištenost, povučenost

Bašić i Kranželić-Tavra (2004) ističu oblike rizičnih ponašanja u školi: problemi s adaptacijom na školu, akademski neuspjeh, školski neuspjeh, povlačenje u sebe, nasilje u školi, napuštanje škole te zlouporaba sredstava ovisnosti. Problemi s adaptacijom na školu onemogućuju učenje i osobni razvoj, a razlog tom problemu mogu biti prijašnja negativna iskustva, negativan stav o školi i učenju te konstantni stresori u životu. Akademski neuspjeh bi bilo postizanje loših ocjena, a školski neuspjeh ima 2 perspektive; vanjsku i unutarnju. Vanjska je ona koju zauzimaju odrasli (roditelji, učitelji, pedagozi), a unutarnju čini osobni doživljaj djece i mladih o svom školskom neuspjehu. Učenici koji se povlače u sebe ne dobivaju preveliku pažnju jer svojim ponašanjem ne ometaju te se u takvim situacijama gotovo nikad pravovremeno ne

reagira. Napuštanje škole nikada nije izolirani događaj već proces. Mladi su suočeni sa vlastitim školskim neuspjehom te doživljavaju konstantan pritisak u školi, oni počinju bježati iz škole, izostajati i na koncu napuštaju istu. To može biti na obje razine obrazovanja (primarnoj i sekundarnoj). Nasilje u školi provode mladi prema svojim vršnjacima, odraslima te prema školskoj imovini. U tom trenutku mladi gube potporu od strane učitelja, ali i vršnjaka te ih to socijalno izolira od ostalih. Autori naglašavaju važnost istraživanja načina kako rizična ponašanja postaju ozbiljni poremećaji u ponašanju.

III. REZULTATI ISTRAŽIVANJA O UTJECAJU PEDAGOŠKIH MJERA

3.1 Inozemna istraživačka praksa o pedagoškim mjerama

Nelson (2002) je proveo istraživanje sa glavnim ciljem istraživanja kakvu percepciju o školskoj disciplinskoj praksi imaju školski administratori, nastavnici i roditelji te tražiti ideje za poboljšanje iste. Proveo je kvalitativno istraživanje u 20 škola na uzorku od 63 ispitanika uporabom intervjuja otvorenog tipa u istočnom Tennesseeju.

Sudionici su bili usuglašeni oko učinkovite disciplinske prakse. Nema jednostavnog rješenja za probleme discipline jer su svaka škola, svaki učenik i svaka situacija jedinstveni. No, iz istraživanja se došlo do slijedećih aspekata:

1. Svi učenici, roditelji i radnici u školi moraju biti svjesni školske disciplinske prakse.
2. Disciplinska pravila trebaju biti zapisana u priručnik koji bi se dijelio svim učenicima.
3. Disciplinska praksa se treba provoditi pravedno i dosljedno.
4. Prikladan kurikulum, savjetovanje, mentorstvo i treninzi moraju biti omogućeni za nastavnike, učenike, roditelje i školske administratore kako bi se uspostavila i održala pozitivna i učinkovita disciplinska praksa.

Woods (2008) iznijela je rezultate studije slučaja u kojem je pratila učenika osnovne škole u razdoblju od dvije godine. Učenika su okarakterizirali kao nekoga tko često krši pravila u školi. U školi koju učenik pohađa koristi se bihevioralni pristup za osiguravanje discipline; nagrade (skupljaju bodove po zaslugama te ih mijenjanju za nagrade poput naljepnica, pohvalnica, usmenih ili pismenih pohvala roditeljima) i posljedice⁵ (upozorenje, gubitak minute za igru, odlazak u *tihu klupu*, napuštanje učionice, razgovor sa roditeljima). Woods je zaključila na osnovu provedene studije slučaja 3 glavna problema koja bihevioralni pristup zanemaruje:

1. Emocionalni odgovor - ponižavanje kao sredstvo kontrole i kazne vjerojatno će povećati bijes poniženog djeteta i osjećaj nepravde te takve emocionalne reakcije pogoduju pobuni i otporu više nego popravljanju i konformizmu.

⁵ Termin posljedica (eng. consequence) češće se koristi u školi umjesto riječi sankcija (eng. sanction).

2. Povjerenje i poštenje – učenik iz studije slučaja smatra da njegovi učitelji reaguju na učenikovo ponašanje na temelju njihove reputacije te kaže da ako je radio loše stvari u prošlosti ne mora nužno značiti da će ih raditi u sadašnjosti ili budućnosti.
3. Vršnjačka grupa - alternativni skup nagrade, kazne i moralnih vrijednosti koje djeca mogu razviti u odnosima s vršnjacima

3.2. Rezultati istraživanja o pedagoškim mjerama u hrvatskoj odgojno-obrazovnoj praksi

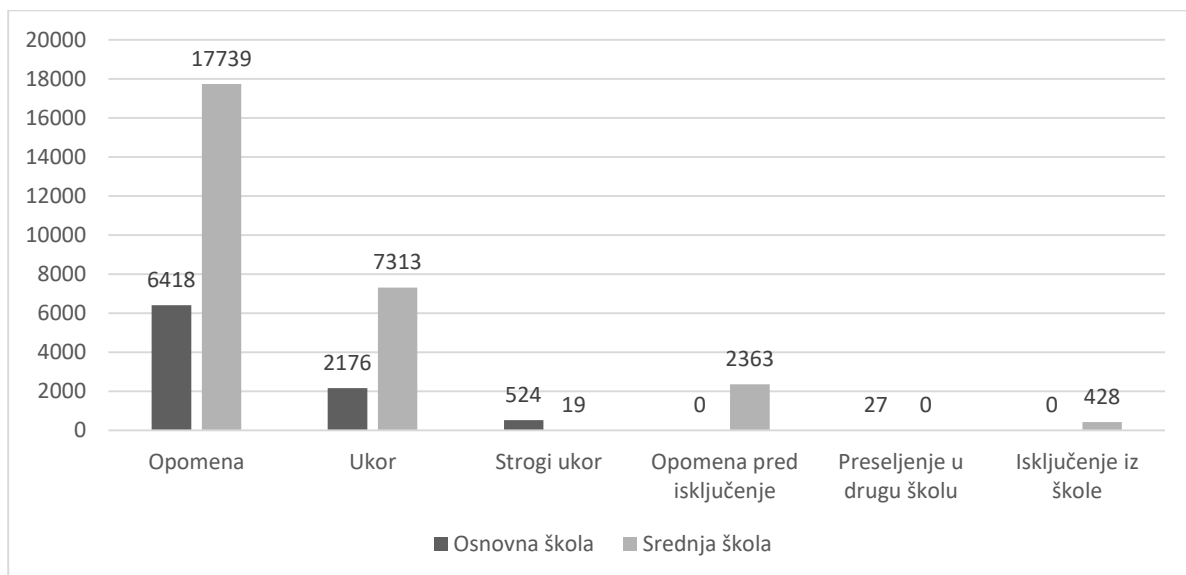
Za razliku od Hrvatske koja ima jasno propisane pedagoške mjere za sankcioniranje neprihvatljivih oblika ponašanja, kažnjavanje nije uobičajena praksa u finskim školama. Prema iskustvima iz finskog obrazovnog sustava, finski učitelji stvaraju mirno i produktivno okruženje za učenje sa samo nekoliko pravila ili čak nijednim. Učenici su poprilično prirodno odgovorni, neovisni, aktivni i dobro se ponašaju. (24) Hatch (2017) kaže da je Finski obrazovni sustav osmišljen tako da usmjerava, a ne da kažnjavanja; nema ocjenjivanja, sankcioniranja niti javnog ponižavanja.

U Francuskoj se od svake kazne očekuje da ima odgojno-obrazovnu vrijednost, a bilo kakav oblik fizičke kazne je strogo zabranjen. Imaju dvije razine kažnjavanja neprihvatljivog ponašanja; nastavnici imaju pravo zadati dodatnu domaću zadaću ili školski pritvor (eng. detention) dok ravnatelj i školski odbor za školsku disciplinu imaju mogućnost isključiti, privremeno ili stalno učenika iz škole. Roditelje se usmeno ili pismeno obavještava ako je njihovo dijete u školi sankcionirano (25).

Sustav nagrada i kazni implementiran je u osiguravanje discipline u školama Ujedinjenog Kraljevstva. Jasno su propisane nagrade i posljedice, odnosno sankcije i pravila i procedure. Nagrađuje se visoki standard ponašanja i dosljedno dobar trud koji škola očekuje. Nagrade su usmene ili pisane pohvale, pozitivni komentari zabilježeni u školskom informacijskom sustavu, telefonskog poziva ili kućne razglednice kao način odavanja priznanja, certifikati, bodovi za ispunjenje ili prelazak visokih očekivanja te doprinos školskoj zajednici. Sankcionira se neprihvatljivo ponašanje, kršenje školskih pravila i nepridržavanje uputa. Prilikom sankcioniranja objasniti će se učeniku razlog sankcije, koja je promjena ponašanja potrebna kako bi se izbjegle buduće sankcije i da je sankcija posljedica odabranog ponašanja, a ne kritika pojedinca. Kazne koje se koriste za promjenu u ponašanju su verbalno ili vizualno upozorenje,

vrijeme provedeno u školskom pritvoru, gubitak privilegija koje se odnose na pauzu za ručak, školske aktivnosti i slično, prebacivanje u drugu učionicu, rad za opće dobro, privremena suspenzija i trajno isključenje iz škole (26)

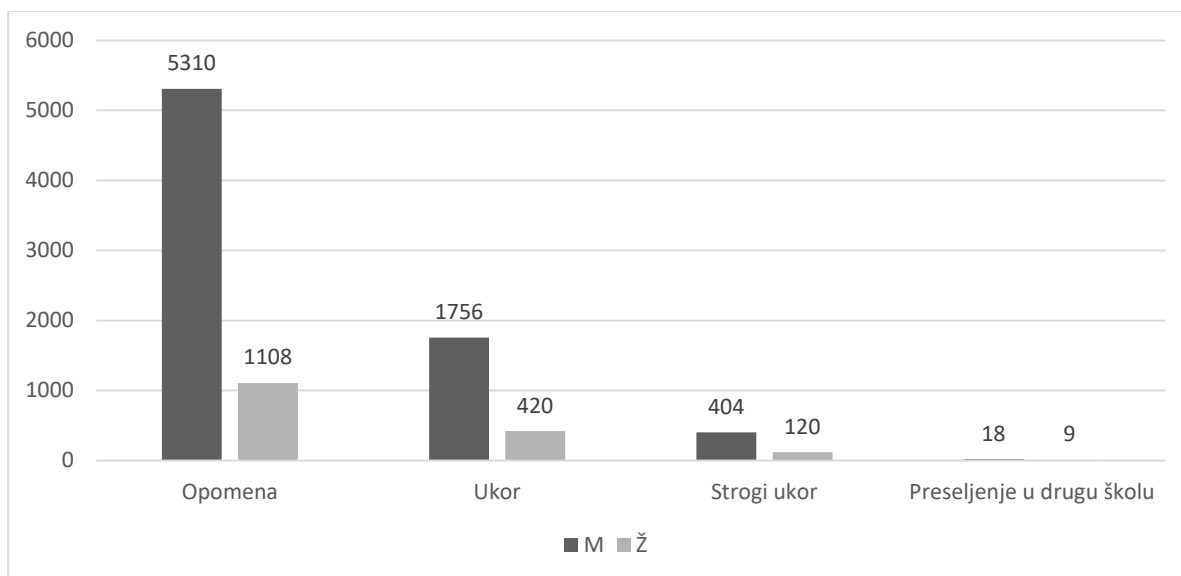
Na stranici Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske postoji aplikacija koja se zove ŠeR što je kratica za Školski e-Rudnik te on prikazuje popis školskih ustanova, statističke podatke o školama, učenicima i obrazovnim programima po školskim godinama. Školski e-Rudnik (vol. 2) prikazuje statističke podatke o školskom uspjehu, izrečenim pedagoškim mjerama te izostancima po školskim godinama. Školski e-Rudnik (vol. 3) baziran je na uspjeh učenika gimnazija na državnoj maturi te njihove ocjene u završnim razredima osnovne i srednje škole.

Grafikon 1. Izrečene pedagoške mjere učenicima osnovnih i srednjih škola u Republici Hrvatskoj u školskoj godini 2018./2019

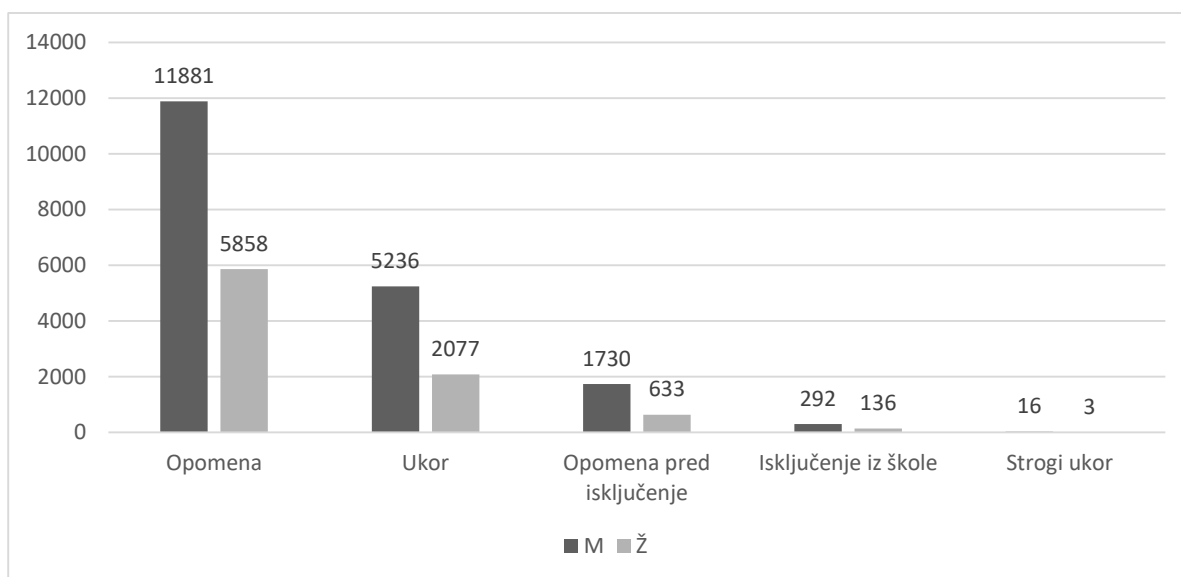
Prema Grafikonu 1. možemo primijetiti veliku razliku u učestalosti izricanja pedagoških mjera u osnovnoj i srednjoj školi. Pri čemu je učenicima srednjih škola izrečeno znatno više pedagoških mjera nego učenicima osnovnih škola. Zabrinjavajuće je da je čak 428 učenika isključeno iz srednje škole u školskoj godini 2018./2019..

S obzirom na podatke iz grafikona vidimo da su najučestalije izrečene pedagoške mjere u osnovnoj i srednjoj školi: opomena (24157) i ukor (9507).

Grafikon 2. Izrečene pedagoške mjere učenicima osnovnih škola u Republici Hrvatskoj u školskoj godini 2018./2019 –prema spolu

Prema Grafikonu 2. možemo primijetiti veliku razliku u učestalosti izricanja pedagoških mjera u osnovnoj školi s obzirom na spol učenika, pri čemu je učenicima muškog spola izrečeno znatno više pedagoških mjera nego učenicama.

Grafikon 3. Izrečene pedagoške mjere učenicima srednjih škola u Republici Hrvatskoj u školskoj godini 2018./2019 – prema spolu

Prema Grafikonu 3. možemo primijetiti veliku razliku u učestalosti izricanja pedagoških mjera u srednjoj školi s obzirom na spol učenika, pri čemu je učenicima muškog spola izrečeno znatno više pedagoških mjera nego učenicama.

Kolarek (2017) je provela kvalitativno istraživanje s ciljem utvrđivanja na koji način pedagoške mjere utječu na učenike, saznati razlog izricanja pedagoških mjera te saznati je li došlo do promjene učenikova ponašanja koje je uzrokovalo izricanje pedagoške mjere. Intervjuirala je 7 ispitanika koji su bili uključeni u jedan od 2 događaja na koje se autorica istraživanja fokusirala. Prvi događaj bio je sukob u autobusu, pri čemu je dječak D. udario djevojčicu E.. Oko ovog događaja intervjuirani su dječak D., djevojčica E. te njihove razrednice. Drugi događaj je bio sukob na stepenicama, pri čemu je dječak M. drugom učeniku 'razbio' nos. Oko ovog događaja intervjuirani su dječak M. i njegova razrednica. Također, o oba događaja razgovaralo se i sa pedagoginjom škole.

U prvom događaju oba učenika smatraju da se situacija mogla riješiti na drugi način, odnosno razgovorom te oboje kažu da nisu razmišljali o posljedicama. Nakon izrečenih pedagoških mjera oba učenika smatraju da su promijenili svoje ponašanje, no razrednica učenice E. smatra da učenica nije u dovoljnoj mjeri promijenila svoje ponašanje; „Pedagoška mjera nije utjecala na njezinoj ponašanje koliko bi trebala utjecati. „ ...ona se i dalje ne smatra krivom i misli da nije zaslužila opomenu“ (Kolarek, 2017, 23).

U drugom događaju razrednica dječaka M. smatra da je nakon izricanja pedagoške mjere opomene dječak promijenio svoje ponašanje; „Učenik je i prije ovog događaja sudjelovao u okršaju s učenikom iz 6. razreda. Ali nakon što mu je izrečena opomena se smirio, više nije toliko bahat. Više se ne iskaljuje na manjim učenicima. Učenici se ne žale na njegovo ponašanje.“ (Kolarek, 2017, 31).

Opić i Jurčević-Lozančić (2008 prema Bouillet, 2010) proveli su istraživanje u kojem su utvrdili da 67% nastavnika prema samoprocjeni smatra da nemaju kompetencije kako bi pedagoški prevenirali poremećaje u ponašanju djece tako da autoricu Bouillet ne iznenađuje što je u našem školstvu jedini način prevencije i tretiranja rizičnih ponašanja djece i mladih izricanje pedagoških mjera. Pedagoške mjere izriču se zbog neprihvatljivog ponašanja učenika poput povrede dužnosti, neispunjavanja obaveza i nasilničkog ponašanja, odnosno zbog učenikova rizičnog ponašanja.

U sljedećim prikazanim rezultatima istraživanja prikazuju se najučestalija rizična ponašanja mladih, najčešći rizični čimbenici te stilovi ponašanja tih učenika.

Zloković i Vrcelj (2010) provele su istraživanje s ciljem uvida u percepcije nastavnika i odgajatelja o rizičnim ponašanjima mladih i njihovu intenzitetu. Istraživanje je bilo kvantitativnog tipa, a instrument je bila anketa. Uzorak je činilo 196 ispitanika koji su bili

predškolski odgajatelji, nastavnici osnovne i srednje škole, odgajatelji učeničkih domova i odgojnog centra. To su sve feminizirane profesije pa je tako od ukupnog broja ispitanika njih 82.6% bilo žena. Istaknuli su da je trenutno u odgojno-obrazovnoj praksi potrebno posebnu pažnju posvetiti 1. ranoj seksualnoj aktivnosti (80,6%) 2. konzumiranju alkohola (60,2%) 3. konzumiranju droga (50%) 4. nezainteresiranosti za školu, obaveze i postignuće (49%) 5. dokoličarenju (48%). Odgajateljima, učiteljima, pedagogima i psiholozima glavna je zadaća biti učenicima potpora u razvoju i pomoći im da razviju svoje mogućnosti do maksimuma te im pomoći da prevladaju sve rizične izazove koji im se nađu na putu.

Jukić (2015) provela je istraživanje kako bi utvrdila koja rizična ponašanja su najučestalija kod učenika osnovne škole. Uzorak su činili 124 učenika od petog do osmog razreda; 71 djevojčica i 53 dječaka. Istraživanje je bilo kvantitativnog tipa, a instrument za prikupljanje podataka bila je anketa. Učenici su na Likertovoj skali od 1 do 5 označivali svoje slaganje sa tvrdnjama iz ankete, gdje je „1“ značilo u potpunosti se ne slažem, a „5“ u potpunosti se slažem. Najzastupljeniji simptomi rizičnog ponašanja bili su 1. bolje se osjećam vani na ulici (15,3%) 2. konzumiram alkohol (5,6%) 3. stalno lutam i visim na ulici (4,8%) 4. ne zanima me ništa kod kuće (4%) 5. često posjećujem kafiće/disco klubove/kockarnice/kladionice (4%) 6. konzumiram drogu (1,6%). Potrebna je intenzivnija intervencija hrvatski škola u prevenciji rizičnih ponašanja djece i mladih. Mladi su u fazi rasta i razvoja te bi učestalost navedenih rizičnih ponašanja mogla utjecati na njihovu budućnost.

Livazović (2017) svojim istraživanjem uloge obitelji, škole i odnosa s vršnjacima kao zaštitnih čimbenika u rizičnom ponašanju adolescenata utvrdio je najčešća rizična ponašanja adolescenata; 1. konzumiranje alkohola 2. druženje s problematičnim vršnjacima 3. pušenje cigareta. Livazović je došao i do značajne razlike u učestalosti rizičnih ponašanja s obzirom na vrstu škole pri čemu su učenici strukovnih škola izvijestili o znatno većem rizičnom ponašanju nego učenici gimnazija, odnosno umjetničkih škola.

Ricijaš i sur. (2010) proveli su istraživanje s ciljem istraživanja najučestalijih rizičnih ponašanja mladih. Uzorak istraživanja bilo je 529 učenika u dobi od 15 do 18 godina, svi učenici pripadnici su srednjih škola u Zagreb; ukupno 11 (četverogodišnje i trogodišnje strukovne te gimnazije). Podaci su se prikupljali anketnim upitnikom. Učenici su u anketi označavali učestalost rizičnog ponašanja opisanog u tvrdnji na skali od 1 do 4, gdje je „1“ značilo nikad, a „4“ svakodnevno, odnosno gotovo uvijek. Zanimljivi su rezultati koje su istraživači prikupili da nema razlike s obzirom na dob kad je u pitanju markiranje (neopravdano

izostajanje s nastave) i konzumiranje droga, ali postoji razlika s obzirom na dob pri čemu se kod učenika viših razreda primjećuje učestalije konzumiranje psihoaktivnih tvari i markiranje. Agresivno ponašanje više manifestiraju dječaci, a bezvoljnost i rastresenost su u jednakoj mjeri zastupljeni kod oba spola.

Livazović i Vranješ (2012) anketirali su u osnovnoj školi 105 učenika petih i sedmih razreda s ciljem utvrđivanja prevalencije i odnosa različitih oblika nasilničkog ponašanja. Utvrdili su da samo 37% učenika petih, odnosno 24% sedmih razreda nije izloženo vršnjačkom nasilju. Analizom rezultata utvrdili su da je čak 66% ispitanika podložno nasilnom ponašanju vršnjaka u školi. Izrazili su važnost preventivnog djelovanja jer su u osnovnoj školi završni razredi kritična točka za početak eksperimentiranja s nekim aspektima rizičnih ponašanja.

Livazović (2014) je u svom istraživanju došao do podataka da muški ispitanici, stariji adolescenti te ispitanici koji imaju niži školski uspjeh češće manifestiraju fizičku ili verbalnu agresiju, delikventno ponašanje te konzumiranje droge dok ispitanice imaju veću razinu depresije.

Livazović i Vuletić (2018) proveli su istraživanje s ukupno 1297 ispitanika koji su ispunili elektronički upitnik. Cilj istraživanja bio je utvrditi povezanost konzumacije psihoaktivnih tvari sa sociodemografskim obilježjima ispitanika. Utvrdili su da psihoaktivne supstance češće konzumiraju muški ispitanici, stariji adolescenti. Ispitanici lošijeg školskog uspjeha, adolescenti koji dolaze iz nepotpuno obitelji ili adolescenti čiji su roditelji razvedeni.

IV. RASPRAVA

Pedagoške mjere poput opomene, ukora, strogog ukora, opomene pred isključenje, preseljenja u drugu školu ili isključenja iz škole su formalno propisana sankcija za kršenje discipline i pravila u školi, odnosno za neprihvatljive oblike ponašanja. Prema Miljković, Rijavec, Vizet Vidaković i Vlahović-Štetić (2014) kazne bi trebale biti zadnja mjera koju bismo trebali poduzeti kako bismo spriječili neprihvatljive oblike ponašanja. Autorice su opisale proces modifikacije neželjenog ponašanja koje se odvija kroz 4 etape. *Prva etapa* bila bi da definiramo koje neželjeno ponašanje želimo promijeniti i definirati načine na koje se to ponašanje održava. Lakše bi bilo kada bi to ponašanje bilo lako za opaziti i da se to ponašanje odvija često, jer ga se lakše riješiti nego da se rijetko pojavljuje. *Druga etapa* bi bila odrediti s čime će se potkrjepljivati željeno ponašanje, tu se prvenstveno misli na nagrade. Te nagrade mogu biti trovsne što znači da one mogu biti konkretne, u obliku aktivnosti ili socijalne nagrade. Konkretna nagrada bi bile one materijalne, nekakav poklončić poput olovke, čokolade, naljepnice, bombona i sl. Aktivnost kojom bi učenik mogao biti nagrađen bi omogućila učeniku da se osjeća posebnim. Omogućiti učeniku da negdje ide prvi, ispriča vic ili da sjedne gdje želi. Socijalne nagrade poput osmjeha ili pohvale su najlakše. *Treća etapa* uključuje kazne, potrebno je odrediti vrste kazni te metodu njihove primjene, no autorice naglašavaju da ne treba računati samo na kaznu da učini posao, već nam kazna zaista treba biti zadnja opcija u modifikaciji neželjenog ponašanja. Slavin (1997 prema Miljković i sur., 2014) je naveo načela kazni koje su djelotvorne i humane:

1. Kažnjavanje ne smije biti često
2. Dijete mora znati zašto je kažnjeno, zato mu se mora pojasniti razlog kazne
3. Omogućiti djetetu izlaz iz kazne, odnosno alternativu da dobije nagradu
4. Potrebno je poticati oblike ponašanja koji su inkompatibilni s nepoželjnim ponašanjem
5. Fizičko kažnjavanje nikad ne bi trebala biti jedna od opcija
6. Kažnjavati ne bismo smjeli kad smo jako ljuti jer to utječe na našu odluku – to bismo trebali učiniti 'hladne glave'
7. Najbolje bi bilo neprihvatljiv oblik ponašanja kazniti na početku

Četvrta etapa ujedno je i završna etapa, ovdje je potrebno postupno smanjivati potkrjepljivanje poželjnog ponašanja. Što bi značilo da primjenom prve tri etape i uviđanjem da se ponašanje učenika popravlja potrebno je smanjiti učestalost nagrađivanja.

Poučavajući grafikone (Grafikon 1. na 12. stranici, Grafikon 2. i Grafikon 3. na 13. stranici) primjećujemo da su najčešće izrečene pedagoške mjere u osnovnoj i srednjoj školi opomena i ukor. U školskoj godini 2018./2019 u Republici Hrvatskoj izrečeno je 24157 opomena i 9507 ukora. Prema Pravilniku o kriterijima za izricanje pedagoških mjera (2015) izricanjem pedagoških mjera želi se pozitivno utjecati na ponašanje učenika, odnosno da učenici odustanu od neprihvatljivih oblika ponašanja te da preuzmu prihvatljive oblike ponašanja. Mnogi autori naglašavaju važnost prevencije neprihvatljivih, odnosno rizičnih ponašanja mladih pa tako Livazović (2014) ističe da delinkvencija učenika u školama može biti djelomično rezultat nedostatka predanosti obrazovnim ciljevima, sugerirajući da bi škole trebale organizirati aktivnosti s ciljem smanjenja incidenata i poticanja učenika na učenje. Autor naglašava važnost uloge odgajatelja i škole u promicanju dobrobiti adolescenata sustavnim preventivnim aktivnostima, poboljšanjem socijalne kompetencije i pozitivnim međuljudskim odnosima kao zaštitnim faktorima. Bouillet (2010) spominje kako je ponekad škola djeci i mladima u riziku jedina šansa za promjenu na bolje, odnosno izvlači ih iz kaosa u kojemu se trenutno nalaze te da ih usmjeri na napredak te pomogne u promjeni viđenja budućnosti. Autorica također otkriva kako se rana intervencija i zaštita od rizičnih ponašanja učenika u školi svodi na izricanje pedagoških mjera te to nerijetko rezultira nakupljanjem socijalizacijskih poteškoća učenika. Miliša (2012) predlaže uvođenje projekta 'Najučenik' u kojem bi svaka hrvatska škola promovirala dijete koje pohađa tu školu koje je kod svojih vršnjaka prepoznatljivo po svojim vrlinama poput empatije i altruizma. Škola bi time promicala poželjno ponašanje i pozitivne uzore.

Livazović (2010) u svom istraživanju na uzorku od 314 ispitanika došao je do podatka da su učenici kojima je izrečena neka od pedagoških mjera bili znatno agresivniji, s višom razinom delinkvencije i u većoj mjeri konzumirali droge od učenika bez ikakvih mjera i onih s pozitivnim mjerama, potvrđujući predanost školi i akademskom uspjehu važnim zaštitnim faktorima. Kolarek (2017) smatra da učenici pedagoške mjere ne shvaćaju ozbiljno te ih ne smatraju važnima. Naglašava važnost poticajnih pedagoških mjera jer učenik koji je pohvaljen se ponosi sobom te ima tendenciju ponavljanja prihvatljivog ponašanja za koje je bio pohvaljen. Spominje i nagrađivanje prihvatljivog ponašanja nagradama kojim bi se učenik osjećao posebnim poput uređivanja pano ploče u učionici, demonstriranjem vježbe na satu tjelesne i zdravstvene kulture i slično. Kolarek je u svom kvalitativnom istraživanju došla do zaključka da je učinak izricanja pedagoške mjere različit za svakog pojedinca i situaciju. Woods (2008) u svojoj studiji slučaja zaključuje da su djeca i njihovi životi mnogo složeniji

od jednostavnih pravila, nagrade i sankcija te da ne bi bilo iznenađujuće otkriti da su nastavnici ne neki način pristrani i odnose se sa predrasudama prema učenicima koje prati reputacija da remete pozitivno školsko ozračje. U učionici gdje je nastavnik odgovoran za upravljanje razredom u cjelini savršeno je smisljeno više vremena provoditi promatrajući djecu za koju se vjerujete da bi mogla remetiti radnu atmosferu i mir. To stavlja pojedinca u začarani krug iz kojega ne može izaći jer nastavnici nemaju povjerenje u njega te se osjeća izdvojenim od ostalih. Woods opisuje na koji način učenik reagira na sankcije i ističe kako ih ne smatra pravednima te osjeća nepovjerenje od strane nastavnika; „Njegov ljut emocionalni odgovor na sankcije, njegova snažna percepcija nepravednosti i nepovjerenja i njegovo ulaganje u agresiju kao dobru stvar u grupi vršnjaka doprinose njegovoj neusklađenosti sa školskim pravilima“ (Woods, 2008, 194). Samim time autorica dolazi do bolje percepcije i razumijevanja zašto biheviorna metoda discipline s pravilima, nagradama i sankcijama ne djeluje uvijek.

V. ZAKLJUČAK

Za pozitivan rast i razvoj djece koja su otporna na rizične čimbenike vrlo je važno da imaju pozitivno okruženje kako kod kuće, odnosno u obitelji, tako i u školi. Kod kuće veliku važnost ima obiteljska potpora i toplina, a škole moraju angažirati kompetentne nastavnike, pedagoge, psihologe te sve koji su u doticaju s djecom i pomažu im u osobnom razvoju. Također, važna je i suradnja obitelji i škole. Kod učenika čiji su roditelji uključeni u njihovo školovanje primjećuje se pozitivnije ponašanje. Ako obitelj i škola surađuju rješavanje eventualnih problema bilo bi brže i učinkovitije. Želimo li utjecati na ponašanje učenika trebamo češće posezati za nagrađivanjem prihvatljivog ponašanja jer će ga učenici manifestirati u većoj mjeri. Kažnjavanjem neprihvatljivog ponašanja želimo ga promijeniti u prihvatljivo ponašanje, a kazne moraju biti djelotvorne i humane. Prevencija neprihvatljivih, odnosno rizičnih ponašanja mladih glavna je zadaća pedagoga i djelatnika škole koji rade s djecom te ju moraju shvatiti ozbiljno i taj zadatak obavljati s visokim stupnjem odgovornosti. To mogu činiti sustavnim preventivnim aktivnostima, motiviranjem učenika na predanost i posvećenost školi te projektima kojima je cilj promoviranja pozitivnih vršnjačkih uzora.

Ovu temu sam odabrala jer ću se završetkom studija i zaposlenjem u školi pronaći u situaciji u kojoj se učenici ponašaju neodgovorno i krše pravila škole te bih htjela znati kako postupiti u

takvoj situaciji, a da to bude djelotvorno te da znam usmjeriti učenike na ispravno i prihvatljivo ponašanje. Za to mi je potrebno puno analize postojeće literature i istraživanja.

Za poboljšanje pedagoške prakse i školske disciplinske prakse potrebno je dublje istraživati razloge i učestalost rizičnih ponašanja djece i mladih. Isto tako treba istražiti utjecaj pedagoških mjera na smanjenje odnosno povećanje učestalosti rizičnih ponašanja.

VI. LITERATURA

1. Bašić, J. i Ferić, M. (2004). Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja. U: J. Bašić, N. Koller-Trbović, S. Uzelac (ur.), *Djeca i mladi* „u

- riziku“: rizična ponašanja mladih (57-73). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.*
2. Bašić, J. i Ferić, M. (2004). Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja. U: J. Bašić, N. Koller-Trbović, S. Uzelac (ur.), *O ponašanjima učenika i njihovoj pojavnosti u školi* (107-119). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
 3. Bouillet, D. (2010). Pedagoške mjere u sustavu intervencije prema učenicima rizična ponašanja: kritička analiza. *Napredak*, 151 (2), 268-290. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82852>
 4. Eurostat. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
 5. Hatch, T. (2017). Is Finland’s education system changing?. Preuzeto 21. svibanja 2020, s https://internationalenews.com/2017/10/25/is-finlands-education-system-changing/?fbclid=IwAR04ZADJHeo4V6Fhtio-XheXTrabTYlbyNySQK8H1ly_16BDpQqjZTMGp0k
 6. Kolarek, V. (2017). *Efikasnost pedagoških mjera u osnovnoj školi*. Zagreba: Sveučilište u Zagrebu.
 7. Jukić, M. (2015). *Rizična ponašanja mladih*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
 8. Livazović, G. (2014). Psychology & Psychiatry, Sociology, Healthcare & Education: Education and Educational Research ; Conference Proceedings, Volume III. U:A. Antoinetti ,A. Ghergut, A. Diekmann, A. Corradini, M. Celio de Jesus Conceicao, P. Pečiuliauskiene, R. Stoilova, S. Vosniadou, S. Koeva, T. Tisenkopfs, Z. Stanislavova, P. Doulik, A. Hristova,, L. Ciolan (ur.), *The pedagogical perspective of contemporary adolescent risk behaviors* (941-948). Albena: STEF92 Technology Ltd, Bulgaria.
 9. Livazović, G. (2017). Role of family, peers and school in externalised adolescent risk behaviour. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 53(2), 186-203.
 10. Livazović, G. (2018). *Uvod u pedagogiju slobodnog vremena*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijek, Filozofski fakultet; Hrvatska sveučilišna naklada.
 11. Livazović, G. i Vranješ, A. (2012). Pedagoška prevencija nasilničkog ponašanja osnovnoškolaca. *Život i škola*, 27(1), 55-76.
 12. Livazović, G. i Vuletić, I. (2018). Obitelj kao etiološki čimbenik kaznenih djela povezanih sa zluporabom opojnih droga kod adolescentske populacije. *Policija i sigurnost*, 27(3), 271-290.

13. Miliša, Z. (2012). *Djeca u riziku i rizično ponašanje*. Izvor s World Wide Web: zadnja posjeta 31.3.2020. Dostupno na: <https://www.dnevno.hr/kolumnisti/djeca-u-riziku-i-rizicno-ponasanje-49838/>
14. Miljković, D., Rijavec, M., Vizek Vidaković, V. i Vlahović-Štetić, V. (2014). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-Vern.
15. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. ŠeR - Školski e-Rudnik.
16. Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta (2015). Pravilnik o kriterijima za izricanje pedagoških mjera
17. Mušanović, M. i Lukaš, M. (2011). *Osnove pedagogije*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.
18. Nelson, F. (2002). *A Qualitative Study of Effective School Discipline Practices: Perceptions of Administrators, Tenured Teachers, and Parents in Twenty Schools*. Izvor s World Wide Web: zadnja posjeta 2.4.2020. Dostupno na: <https://www.semanticscholar.org/paper/A-Qualitative-Study-of-Effective-School-Discipline-Nelson/36b8787f12fb95e27f086dbced10088b3e6cc856>
19. Pivac, J. (2009). *Izazovi školi*. Zagreb: Školska knjiga.
20. Ricijaš N., Krajcer M. i Bouillte, D. (2010). Rizična ponašanja zagrebačkih srednjoškolaca – razlike s obzirom na spol. *Odgojne znanosti*, 12 (1), 45-63.
21. Vuković, S. (2019). *Neki podaci su alarmantni: Provjerite kako je to biti adolescent u Hrvatskoj danas*. Izvor s World Wide Web: zadnja posjeta 21.5.2020 Dostupno na: <https://www.srednja.hr/zbornica/podaci-alarmantni-provjerite-to-bit-adolescent-hrvatskoj-danas/>
22. Zloković, J. I Vrclj, S. (2010). Rizična ponašanja djece i mladih. *Odgojne znanosti*, 12 (1),197-213
23. Woods, R. (2008). When rewards and sanctions fail: A case study of a primary school rule-breaker. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 21(2), 181-196.
24. Izvor s World Wide Weba: zadnja posjeta 14.6.2020 Dostupno na: <https://blog.finlanduniversity.com/5-small-big-things-i-love-about-finnish-schools?fbclid=IwAR0bstEnKVRExIoeQvkMcVHq26z4zYXC1XIIYWTINhIABdi0xXNGxdzo6Ps>
25. Izvor s World Wide Weba: zadnja posjeta 14.6.2020 Dostupno na: <https://www.french-property.com/guides/france/public-services/school-education/operation/discipline-attendance?fbclid=IwAR1x54ddMKmZw7Uspf7wmworfH6DR4xGUtQPR1glmllylf e0O6AHnE8Bbfs>

26. Izvor s World Wide Weba: zadnja posjeta 14.6.2020 Dostupno na:
<https://lshs.org.uk/wp-content/uploads/2016/11/V5-Behaviour-Rewards-and-Sanctions-Policy-and-Procedures-March-2016-1.pdf>